Identifikační funkce popisu ve fikčním textu[1]

Petr Koťátko

Část z toho, co nacházíme v literárním textu, máme sklon chápat jako popisy individuí: osob, měst, domů, pokojů, kusů nábytku atd. Opravňuje nás povaha narativního fikčního textu k takovému čtení? Následující stať je míněna jako polemika s odpovědí, která (jak uvidíme) nachází jistou oporu v současné analytické literární teorii.

Možná odpověď: Ne! Sebedelší román nám nepodává kompletní popis osoby, naopak ponechává mnoho věcí nedourčených: jinými slovy, pokaždé zde zbude mnoho obligatorních parametrů určení lidské bytosti, které zůstanou nevyplněny. Například Flaubert nám neříká, kolik vážila a kolik měřila slečna Ema Rouaultová v okamžiku prvního setkání s Karlem Bovary (na statku zvaném Bertovka). Popisy, které sesbíráme při četbě románu, tedy nemohou identifikovat kompletní lidskou bytost, ale jen soubor vlastností, které v různých možných světech náležejí různým individuím (lišícím se navzájem v dalších vlastnostech, o nichž se v románu nemluví). Nic na tom nemění fakt, že mezi popisy, které nacházíme v literárních textech, případně je z nich můžeme snadno odvodit, jsou i tzv. určité popisy (*definite descriptions*), jejichž funkce spočívá v tom, že ve světě, na nějž se aplikují, identifikují přesně jedno individuum, nebo nic (pokud v něm nejsou ničím splňovány). Potíž je v tom, že tyto popisy (například „Emin milenec, který ji doprovázel

1 Autor je zavázán prof. Lubomíru Doleželovi a všem dalším účastníkům diskuse na kolokviu *O popisu* za inspirativní kritiku.

na hospodářské výstavě v Yonville“) mohou odvést svou identifikační práci jen tehdy, můžeme-li určit svět, k němuž se mají vztáhnout. Právě to nám ale text literárního díla neumožňuje, protože to, co je v něm popsáno, je splňováno celou třídou světů (pod podmínkou, že tento soubor popisů je koherentní). Ani určité popisy užité v literárním textu tedy nemohou identifikovat individuum, protože nelze vyčlenit svět, k němuž je máme vztáhnout, aby v něm splnily svou identifikační funkci. Gregory Currie to shrnul tak, že výrazy jako „Ema Bovaryová“ nejsou vlastní jména individuí, ale jména funkcí přiřazujících individua možným světům (srov. zvl. Currie 2012).

Námitka*[2]: Všichni obyvatelé reálného světa, o nichž uvažuji, včetně mne samotného (jako předmětu mých úvah), jsou na tom v tomto ohledu stejně jako Ema. Vždycky nám bude dostupný jen omezený soubor jejich určení. Automaticky ale vycházíme z toho, že neúplný popis nějaké entity je něco jiného než popis neúplné entity. Proč by to mělo být jinak v případě Emy Bovaryové?

Odpověď: V případě literárních postav nejde jen o to, že nám text poskytuje omezený soubor popisů. Podstatné je, že ke jménu „Ema Bovaryová“ nemůžeme přiřadit nic jiného než to, co identifikují tyto popisy, a to není kompletní individuum, ale funkce z možných světů do individuí. *Neúplnosti* popisu tu odpovídá *nezavršenost* jako charakteristická vlastnost funkce: projevuje se tím, že funkce vyžaduje doplnění – argument, na který by se mohla aplikovat. V našem případě jsou přípustnými argumenty možné světy, a teprve aplikací funkce na možný svět dospíváme k individuu (jako hodnotě funkce pro tento argument). Pro literární fikci tedy platí: to, co se nám jeví jako neúplný popis úplné entity, ve skutečnosti identifikuje nezavršenou entitu – protože neexistuje žádná sféra nezávislá na souborech popisů, které nacházíme v textu, v níž by mohlo být určeno to, co popisy nechávají nedourčené. Jinými slovy: protože soubor popisů Emy Bovaryové, který nám nabízí Flaubertův text, je nutně *nekompletní* (vzhledem k obligatorním parametrům určitosti lidských bytostí), *žádný* popis z tohoto souboru nemůže aspirovat na funkci *dílčího* popisu lidské bytosti. Může být pouze dílčí cha-

2 Aniž bych chtěl čtenáře jakkoli ovlivňovat, svá vlastní stanoviska v této debatě vyznačím (pro lepší orientaci) hvězdičkou.

rakteristikou entity, kterou identifikuje celý soubor těchto popisů, totiž funkce z možných světů do individuí.

Naopak v případě popisů reálných individuí v každodenní komunikaci existuje sféra, v níž je určeno to, co naše popisy nedourčují: touto sférou je reálný svět. V tomto světě existují nezávisle na našich popisech úplná individua, určitá i v těch ohledech, které jsou nám (aktuálně nebo principiálně) epistemicky nedostupné. Popisy, které máme k dispozici, pak aspirují zcela přirozeně na funkci dílčích popisů těchto individuí.[3]

Námitka*: Analogický předpoklad ale podstatně patří k naší roli interpretů literárního díla. Světem, v němž se odehrává příběh Flaubertova románu, je svět, který musíme předpokládat, má-li Flaubertův text plnit své literární funkce. A to je úplný svět, v němž žijí úplné lidské bytosti v úplných prostředích (úplných městech, pokojích atd.), nacházejí se v úplných situacích a účastní se úplných událostí, přičemž vypravěč nám samozřejmě poskytuje pouze neúplný popis toho všeho. V souvislosti s literárním dílem nemá smysl uvažovat o žádném jiném světě, než je ten, který vyžadují literární funkce textu: a všechny popisy obsažené v tomto textu se vztahují k tomuto světu.

Protinámitka: Tvrdíte-li, že svět románu je úplný, musíme se zeptat, jakým mysteriózním způsobem ho tedy autor stvořil, může-li nám poskytnout jen neúplné soubory popisů postav, prostředí, událostí atd.?

Odpověď*: Úplně stačí, že autor napsal text, jehož literární funkce vyžadují, aby čtenář předpokládal úplný svět jako svět, v němž se odehrává příběh románu, v němž žijí jeho protagonisté atd. Tím etabloval tento svět jako svět

3 Připomíná to vztah mezi Quinovou tezí o nedourčenosti fyzikální teorie daty a tezí o neurčitosti překladu: v prvním případě jde o epistemickou neurčitost, která nám nebrání předpokládat, že fyzikální realita je zcela určitá i v ohledech, v nichž nám dostupná data neumožňují rozhodnout mezi alternativními teoriemi. Ve druhém případě nic analogického neplatí. Pokud nám pozorovatelné chování uživatelů jazyka nedovoluje rozhodnout mezi alternativními systémy překladu, nemůžeme už předpokládat žádnou jinou sféru, v níž by bylo určeno to, co je pro nás neurčité: protože „v jazykovém významu není nic kromě toho, co se posbírá ze zjevného chování za pozorovatelných okolností“ („there is nothing in linguistic meaning, then, beyond what is to be gleaned from overt behaviour in observable circumstances“; Quine 1987: 5).

svého románu. Popisům obsaženým v textu románu tak zároveň udělil status neúplných popisů[4] úplných osob, prostředí, událostí atd.

Námitka: V jakém smyslu má čtenář předpokládat, že mu Flaubertův text poskytuje neúplné popisy úplných entit, když dobře ví, že nemá šanci doplnit tyto popisy v žádném ohledu, který by překračoval text?

Odpověď*: Ani o popisech, které užíváme ve svých úvahách a výpovědích o reálném světě, neplatí, že je můžeme v libovolném ohledu doplňovat, vyvineme-li patřičné úsilí a jsou-li okolnosti příznivé našim snahám. Některá určení nám jsou *principiálně* nedostupná – jinými slovy, fakt, že nepatří k určením, která máme k dispozici, není dán jen nahodilými limity naší momentální kognitivní situace. Například neexistuje procedura, jak určit, zda počet Alarichových vousů na sklonku posledního z těch dní, o nichž platí, že v nich byl naživu a že mu v nich nikdo nepočítal vousy, byl sudý nebo lichý.

Námitka: V takových případech ale stále dává smysl úvaha, v níž alespoň kontrafakticky překračujeme limity své kognitivní situace. Stále je totiž pravdivé kontrafaktické tvrzení: „Kdybychom byli v uvedeném čase v kognitivně příhodné pozici, byli bychom schopni zjistit počet Alarichových vousů." Tato úvaha stojí na konstrukci možného světa, který je stejný jako aktuální s tou výjimkou, že někdo (dejme tomu já) byl v inkriminované době na příhodném místě a v příhodném postavení.

Odpověď*: V této replice pracujete s realistickým pojmem pravdy jako přesahující možnou evidenci (*evidence-transcendent notion of truth*), který odmítají antirealisté typu Michaela Dummetta nebo Crispina Wrighta (srov. zvl. Dummett 1991, Wright 1987). Přijmeme-li tento pojem pravdy jako koherentní (obhájíme-li ho proti kritice antirealistů), můžeme ho bez potíží aplikovat i na svět literárního díla – a s ním i manévr, který jste právě popsali. Uvažujme o tvrzení: „Ve chvíli prvního setkání s Karlem Bovary vážila Ema

4 Tato neúplnost je někdy zdůrazněna v ostentativní neurčitosti popisu (dobře známé z běžné konverzace): například vypravěč v *Červeném a černém* (1830) konstatuje při popisu verrièreské krajiny, že na levém břehu Doubsu „vine se pět nebo šest údolí" (Stendhal 1974: 12). Bylo by absurdní chápat to jako instrukci pro čtenáře, aby si představoval, že ve světě románu počet údolí na daném místě osciluje mezi pěti a šesti.

šedesát pět kilo.“ Toto tvrzení evidentně nelze verifikovat, nicméně mohu konzistentně tvrdit: kdybych žil ve světě Flaubertova románu a byl v kognitivně příhodné pozici v uvedeném čase, mohl bych zjistit Eminu váhu. V žargonu teorie možných světů: uvažuji o světě, který je stejný jako svět *Paní Bovaryové* (1857), až na to, že se v něm vyskytuji i já a zaujímám kognitivně příhodnou pozici (ve správný čas se nacházím na statku starého Rouaulta a je mi dovoleno zvážit statkářovu dceru).

Námitka: I když to připustíme, neznamená to nic víc, než že pomocí stejné kontrafaktické konstrukce můžeme uvažovat jak o doplňování popisů, které jsou součástí našeho fondu znalostí o reálném světě, tak o doplňování popisů obsažených ve fikčním textu. Pořád zde ale zůstává zásadní rozdíl: na jedné straně popisy, které ověřujeme a kompletujeme zkoumáním reálného světa; na druhé straně popisy konstruující fikční svět, který neobsahuje žádné vlastní zdroje pro jejich doplňování. Nanejvýš platí, že literární funkce textu od nás vyžadují, abychom (v modu *jako by*) *předpokládali*, že tento svět je kompletní, takže obsahuje materiál k doplňování našich popisů – bohužel principiálně kognitivně nedostupný. Celá *realita* tohoto světa se vyčerpává tím, že interpretace textu vyžaduje, abychom *předstírali*, že ho pokládáme za reálný. A právě tak jeho *úplnost* může být pouze *postulátem*, k němuž nás vybízejí literární funkce textu.

Odpověď a návrh*: Předstírání, přesněji řečeno přijímání přesvědčení v modu *jako by*, je opravdu podstatnou součástí naší interpretace narativního fikčního textu, a tedy i našeho postoje k popisům, které jsou v něm obsaženy. O to důležitější je vyložit správně *obsah* tohoto předstírání – obsah přesvědčení, která musíme přijmout (v modu *jako by*), aby pro nás text plnil své literární funkce.

Na bázi teorie fikčních světů se nám nabízí tento výklad: autor vytváří svými popisy fikční svět a k roli interpreta patří, že předstírá, že tento svět pokládá za reálný. Ve známé verzi Marie-Laure Ryanové (srov. zvl. Ryan 1991 a 2010) to má tuto podobu: čtenář se ve své představivosti přemisťuje do fikčního světa vytvořeného autorem a přenáší tam artikl dvojího druhu:

a) značku „reálný“ (*actual*), aby ji v modu *jako by* (*pretence* či *make-believe*) připsal tomuto světu;

b) popisy různých parametrů původního reálného světa (*actual actual world*), aby jimi (v modu *jako by*) doplnil fikční svět stvořený autorem; tento přesun mohou samozřejmě podstoupit jen popisy původního reálného světa, které jsou slučitelné s popisy fikčního světa obsaženými v textu, případně s popisy implikovanými textem nebo indikovanými v textu ve smyslu Griceových implikatur (srov. Grice 1989).

Mělo by být zřejmé, že ani tento transport (manévr uvedený v bodě b) nestačí k identifikaci úplného světa jako světa románu, protože popisy reálného světa, které jsou nám dostupné, jsou stejně neúplné jako popisy fikčního světa, které nám poskytuje autor, a ani spojení obou souborů popisů nedá nikdy dohromady úplný popis světa. Jde tedy jen o zmnožení popisů, které tím ještě nenabývají status popisů úplného světa – protože, jak předpokládáme, neexistuje žádný fikční svět *an sich*, jehož určitost by mohla kompenzovat neúplnost našich popisů. Můžeme pouze vyhlásit *postulát* či *deklaraci* úplnosti: o fikčním světě, o němž víme, že nemůže být úplný, protože je ustaven omezeným souborem popisů, má čtenář věřit (v modu *jako by*), že je úplný, tj. že o každém možném stavu věcí platí, že buď je, nebo není jeho součástí. Přesně to čtenář dělá podle Marie-Laure Ryanové, pokud přistoupí na „hru", kterou mu nabízí literární text: „Čtenář ví, že fikční světy jsou neúplné, ale když ‚přijme hru', když se ponoří do fikce, předstírá, že věří, že daný svět je úplný" (Ryan 2006).[5]

Jak se pokusím ukázat, taková rozpolcenost není nutná. Nejdřív se ale vraťme k manévru, který byl popsán v bodě a: oddělení značky „reálný" (*actual*) od reálného světa našeho života a její přenesení na fikční svět stvořený autorem literárního textu. Problém nastane, pokud připustíme, že náš pojem reálnosti či reality nabývá a udržuje si svůj obsah (a analogicky: termín „reálný" nabývá a uchovává si svůj význam) v pevné vazbě ke světu, v němž žijeme, k faktům, které ho tvoří, a k objektům zúčastněným v těchto faktech. Nabízí se zde jistá analogie. Podle vlivné teorie významu výrazů pro přírodní druhy (*natural kind terms*), pocházející od Hilaryho Putnama (srov. zvl. Putnam 1975), význam (intenze) výrazu „voda" je neodlučitelně založen na našem kontaktu s reálnými výskyty vody, a tedy s exempláři toho, co výraz „voda" označuje (s prvky jeho extenze). Putnamovými slovy: intenze

5 „The reader knows that fictional worlds are incomplete, but when he ‚plays the game', when he submerges in a fiction, he pretends to believe that this world is complete."

zahrnuje extenzi (*intension is extension involving*). Právě tak se mi zdá přirozené předpokládat, že význam výrazu „reálný" či „realita" nelze emancipovat od světa, v němž žijeme. Samozřejmě jsme schopni uvažovat o tom, že svět by mohl být *jiný*, než reálně je. To ale neznamená uvažovat *o jiném světě*, než je reálný svět našeho života, a připisovat mu realitu (v modu *jako by*). Znamená to uvažovat o jiném stavu *tohoto* světa – uvažovat o tom, že tento svět by mohl být v některých ohledech jiný, tj. v jiném stavu, než jaký předpokládáme na základě svých informací. V takové úvaze tedy neoddělujeme etiketu „reálný" či „realita" od světa, v němž žijeme, abychom ji přenesli na jiný svět.

To vypadá jako vzpoura proti žargonu teorie možných světů – ale dobře to ladí s Kripkeho návrhem, jak se vyhnout konfuzím, které by termín „možný svět" mohl plodit zejména v hlavách filozofů (srov. Kripke 1972: 15). Chceme-li jim předejít, Kripke nám radí nemluvit o *možných světech*, ale o *možných stavech či možných historiích světa* (*possible state or history of the world*).

Jaké to má důsledky pro funkci popisů v literárním textu? Omezme se pro stručnost na popisy osob a uvažujme odděleně o dvou případech:

1. Fiktivní postavy (postavy stvořené autorem literárního díla)

Zůstaňme (prozatím) u Emy Bovaryové. Jaký materiál k její kauze nám poskytuje Flaubertův text? Soubor popisů, které sesbíráme při čtení románu: týkají se toho, jak Ema vypadala, co udělala, co se jí přihodilo, co přitom zakoušela a tak dále. Jak s nimi máme naložit? Řekl bych, že stejně jako s popisy reálných osob, které shromažďujeme v běžné komunikaci. Dejme tomu, že jsem svědkem konverzace, v níž opakovaně zaznívá jméno „Jan Novák". Nemám důvod domnívat se, že její účastníci vedou debatu o smyšlené postavě, aby si ukrátili dlouhou chvíli nebo aby mě oklamali, případně že mluví o reálné postavě pod falešným jménem, aby utajili předmět hovoru. Potom si to, čeho jsem svědkem, vyložím tak, že oba mluvčí užívají jména „Jan Novák" pro jednu ze stovek či tisíců osob, které byly pokřtěny tímto jménem a jsou jím (počínaje tímto aktem křtu) kontinuálně označovány. Řečeno v termínech Kripkeho kauzální teorie jmen, oba mluvčí se ve svých promluvách napojují na řetěz užívání jména „Jan Novák", na jehož počátku bylo tímto jménem pokřtěno nějaké individuum. Takových řetězů zakotvených v aktech, v nichž bylo různým osobám přiřazeno fonologicky identické jméno „Jan Novák", jsou, jak jsem připustil, stovky. Nicméně v popsané

situaci jsem identifikoval jeden z nich (jako řetěz, který je aktivován v dané konverzaci), a tím jsem vyčlenil ze světa jednu osobu – jednoho ze stovek Janů Nováků. K této osobě pak přiřazuji různé popisy, které shromáždím při sledování konverzace. Souhrn těchto popisů bude nutně neúplný v tom smyslu, že mi neposkytne kompletní určení Jan Nováka ve všech parametrech, z nichž se skládá určitost lidské bytosti. Ale budu samozřejmě předpokládat, že Jan Novák je ve všech ohledech zcela určitý, a že kdybych k tomu měl důvod a kdybych vyvinul příslušné úsilí, mohl bych doplnit řadu chybějících určení, zatímco řada jiných bude pro mě (a pro kohokoli jiného) kognitivně nedostupná.

Ve stejné situaci jsem v případě Flaubertova textu. Má-li pro mě plnit své narativní funkce, musím předpokládat (v modu *jako by*), že věty obsahující jméno „Ema Bovaryová", které nacházím v textu, jsou záznamem promluv reálné osoby, vypravěče, který se napojuje na řetěz užívání tohoto jména v reálném světě. Osobu, o níž se vypráví, tedy mohu identifikovat jako individuum jedinečně splňující popis: „osoba, jíž bylo jméno ‚Ema Bovaryová' přiděleno v aktu křtu na počátku řetězu, jehož součástí jsou vypravěčovy promluvy". Tento popis, odkazující na jméno „Ema Bovaryová" a na vypravěčovy promluvy, v nichž se vyskytuje, můžeme označit jako „parazitní" nebo „odvozený" nebo „nominální" nebo „metajazykový" nebo „formální" v tom smyslu, že je postaven na obecném mechanismu referenčního fungování jména, a ne na věcných informacích o nositeli jména. Jako čtenář tedy předpokládám (v modu *jako by*), že tento formální popis splňuje v reálném světě přesně jedna osoba, a k takto identifikované osobě přiřazuji neformální popisy, které jsem shromáždil při četbě Flaubertova textu. V každé fázi přitom vycházím z toho, že tato osoba je plně určena i v ohledech, které jsou v dosavadních popisech pominuty. Některá z určení, která mě zajímají, najdu v popisech obsažených v následujícím textu, zatímco jiná mi zůstanou jednou provždy skryta – ani v tom se pozice čtenáře neliší od situací, které zakoušíme v běžné konverzaci.

Z hlediska filozofie jazyka je podstatné, že funkce literárního textu nevyžadují, abychom jména, která jsou v něm obsažena, chápali jako zkratky za popisy nebo za soubory popisů. Budeme-li předpokládat, že pokud jde o literární postavy, musíme si vystačit s popisy obsaženými v literárním textu, snadno usoudíme, že ten jediný princip identifikace individua, který můžeme spojit se jménem „Ema Bovaryová", je soubor těchto popisů. Jako

referent jména nám pak vychází individuum, které splňuje všechny tyto popisy, nebo alespoň jejich relevantní část.[6] V pojetí, které zde obhajuji, ale při určování referenční funkce jména literární postavy nejsme odkázáni na popisy obsažené v textu. Jako základní prostředek identifikace nositelky jména „Ema Bovaryová" předpokládáme (v modu *jako by*) obecný mechanismus referenčního fungování jmen. Počítáme přitom s tím, že tento mechanismus je týž jako v běžné komunikaci (úplně stejně jako počítáme s tím, že fikční postavy mají stejnou respirační či trávicí soustavu jako my, jejich pohyby podléhají týmž fyzikálním zákonům atd.). Pokud jde o popis tohoto mechanismu, vycházím z Kripkeho kauzálního pojetí referenční funkce jmen (srov. zvl. Kripke 1972), protože se domnívám, že nejlépe zachycuje reálné fungování jmen v běžné komunikaci a také princip fungování jmen, s nímž *počítáme* v běžné komunikaci (i když ho většinou nejsme schopni explicitně formulovat v termínech Kripkeho teorie).

Obecně řečeno: jako účastníci každodenní komunikace počítáme s tím, že označovací funkce jmen se váže na jisté podmínky (ať už kripkeovské, jak jsem přesvědčen já, nebo jakékoli jiné), a nejsou-li zde indicie svědčící o opaku, předpokládáme, že tyto podmínky jsou splněny. Tento předpoklad přenášíme (v modu *jako by*) i do interpretace literárního textu. Vztáhneme-li to k autorovi spíše než ke čtenáři, můžeme konstatovat spolu se Saulem Kripkem: „[…] když píšeme literární dílo, pak předstírání, které je s tím spojeno, zahrnuje předpoklad, že kritéria platná pro označování jmény, ať už jsou jakákoli, jsou splněna. Užívám jméno ‚Harry' v literárním díle; v rámci tohoto literárního díla obecně předpokládám, právě tak jako předstírám různé jiné věci, že kritéria platná pro označování jmény, ať už jsou jakákoli, millovská, russellovská nebo jiná, jsou splněna. To je součást předstírání náležejícího k danému literárnímu dílu" (Kripke 2013: 17).[7]

6 Tento zeslabující dodatek nám umožňuje brát v úvahu nespolehlivého vypravěče, tj. počítat s možností, že vypravěč se v některých popisech mýlí, nebo nás dokonce záměrně mate (Flaubertův vypravěč je ovšem naštěstí konstruován jako spolehlivý).

7 „[…] when one writes a work of fiction, it is part of the pretense of that fiction that the criteria for naming, whatever they are, are satisfied. I use the name ‚Harry' in a work of fiction; I generally presuppose as part of that work of fiction, just as I am pretending various other things, that the criteria of naming, whatever they are, Millian or Russellian or what have you, are satisfied. That is part of the pretense of this work of fiction."

2. Historické postavy
Obsahují-li věty literárního textu jména jako „Robespierre“, jak je tomu například v Hugově románu *Devadesát tři* (1874) nebo v románu Anatola France *Bohové žízní* (1912), nakládáme s ním stejně jako se jménem „Ema Bovaryová“. Předpokládáme, že vypravěč mluví o osobě splňující formální (parazitní) popis: „osoba, jíž bylo jméno ‚Maximilien de Robespierre‘ přiřazeno na počátku řetězu, jehož součástí jsou vypravěčovy promluvy“. Oproti jménu „Ema Bovaryová“ je zde nicméně něco navíc. Předpokládáme (v modu *jako by*), že řetěz, do nějž se vypravěč zapojuje užíváním jména „Robespierre“, je týž řetěz, jehož se účastní editoři Hugova či Franceova románu v historickém poznámkovém aparátu, týž řetěz, jehož se účastnil můj učitel dějepisu, když užíval jména „Robespierre“ ve svém výkladu francouzské revoluce, a týž řetěz, do něhož jsem se zapojil já, když jsem byl vyvolán a zkoušen z této látky. Tento předpoklad mi umožňuje přiřazovat v průběhu interpretace Hugova či Franceova textu ke jménu „Robespierre“ nejenom popisy, které shromáždím při četbě, ale i popisy, které nacházím v poznámkovém aparátu, a popisy, které ještě dokážu dát dohromady ze školních časů – ve všech případech pod podmínkou, že jsou slučitelné s popisy, které nacházím v literárním textu. Dominance těchto (tj. vypravěčských) popisů v rámci interpretace textu má právě uvedenou podobu: popisy pocházející z jiných zdrojů, než je daný literární text, jsou v interpretaci textu použitelné jen tehdy, jsou-li slučitelné s popisy explicitně obsaženými nebo indikovanými v textu a s implikacemi toho, co je v textu explicitně řečeno či indikováno.

Shrnutí*: Na počátku našich úvah stál jistý kontrast týkající se funkce popisů. V běžné komunikaci o reálném světě je zřejmý rozdíl mezi neúplným popisem nějaké entity a popisem neúplné entity: naše popisy reálných individuí fungují jako neúplné popisy úplných entit. Počítáme s tím, že to, co naše popisy nechávají nedourčené, je v reálném světě určité. Naproti tomu chápeme-li fikční svět a jeho entity jako autorův výtvor v tom přímočarém smyslu, že materiál, z něhož jsou vystavěny, jsou popisy, které nacházíme v textu (případně doplněné o popisy, které do fikčního světa přenášíme z reálného světa), vychází nám pravý opak. To, co máme sklon vnímat jako neúplné popisy úplných individuí (lidí, měst, hor atd.), jsou ve skutečnosti charakteristiky neúplných (nezavršených, nenasycených) entit: funkcí z možných světů do individuí.

Situace se radikálně změní, přistoupíme-li na jiné chápání autorova výkonu. Popisy, které nám autor nabízí, jsou součástí konstituce fikčního světa a jeho obyvatel, ale ne v tom smyslu, že by *skládaly dohromady* svět díla a vše, co je v něm obsaženo. Autorův výkon spočívá ve vytvoření textu, jehož literární funkce vyžadují, abychom ho vztahovali k reálnému světu jako vyprávění o tom, co se odehrálo v tomto světě. Popisy, které v textu nacházíme, mají v tomto kontextu funkci neúplných popisů toho stavu reálného světa, který musíme předpokládat (v modu *jako by*), aby text plnil své literární funkce. Popisy, které máme k dispozici *předem* ve fondu našich znalostí o reálném světě, vstupují do konstituce světa díla bez toho, že by se musely exportovat z reálného světa jinam. Nemění se ani jejich standardní funkce neúplných charakteristik úplných entit. Stejnou roli hrají popisy obsažené v textu, a to i tehdy, když se týkají fiktivních (tj. autorem stvořených) entit. Jde o popisy entit, které musíme předpokládat (v modu *jako by*) v reálném světě, máme-li textu umožnit plnit jeho literární funkce. K jejich předpokládané existenci v reálném světě pak přirozeně patří ontologická úplnost vlastní reálným entitám – plná určenost ve všech ohledech náležejících k jejich ontologickému typu, včetně těch, které popisy obsažené v textu nechávají nedourčené.

PRAMENY

Stendhal
1974 [1830] *Červený a černý*, přel. Otakar Levý (Praha: Odeon)

LITERATURA

Currie, Gregory
2012 „Characters and contingency", in Gregory Currie, Petr Koťátko, Martin Pokorný (eds.): *Mimesis. Metaphysics, Cognition, Pragmatics* (London: College Publications), s. 86–105
Dummett, Michael
1991 *The Logical Basis of Metaphysics* (Cambridge: Harvard University Press)
Grice, Paul
1989 „Logic and conversation", in idem: *Studies in the Ways of Words* (Cambridge: Harvard University Press)
Kripke, Saul
1972 *Naming and Necessity* (Oxford: Blackwell)
2013 *Reference and Existence* (Oxford: Oxford University Press)
Putnam, Hilary
1975 „The meaning of ‚meaning'", in eadem: *Mind, Language and Reality* (Cambridge: Cambridge University Press)

Quine, Willard van Orman
1987 „Indeterminacy of translation again", *The Journal of Philosophy* 84, č. 1, s. 5–10
Ryan, Marie-Laure
1991 *Possible Worlds, Artifficial Intelligence and Narrative Theory* (Bloomington/Indianapolis: Indiana University Press)
2010 „Fiction, cognition and non-verbal media", in Marina Grishakova, Marie-Laure Ryan (eds.): *Intermediality and Storytelling* (Berlin/New York: De Gruyter), s. 8–26
2006 „From possible worlds to parallel universes", http://www.univ-paris-diderot.fr/clam/seminaires/RyanEN.htm [přístup 31. 1. 2014]
Wright, Crispin
1987 *Realism, Meaning and Truth* (Oxford: Blackwell)